

East African Journal of Swahili Studies

eajss.eanso.org

Volume 5, Issue 1, 2022

Print ISSN: 2707-3467 | Online ISSN: 2707-3475

Title DOI: <https://doi.org/10.37284/2707-3475>

EAST AFRICAN
NATURE &
SCIENCE
ORGANIZATION

Original Article

Maudhui Katika Nyimbo za Tohara Zilizodenguliwa na Nyimbo za Dini za Kiigembe katika Kuafikia Maendeleo Endelevu kwa Waigembe

Eliud Miriti Josphat^{1*}, Dkt. Ntiba Gitonga, PhD¹ na Dkt. Dorcas Musyimi, PhD¹

¹ Chuo Kikuu cha Chuka, S. L. P. 109 – 60400, Chuka, Kenya.

* Barua pepe ya mawasiliano: josphateliudmiriti@gmail.com

DOI ya Nakala: <https://doi.org/10.37284/jammk.5.1.813>

Tarehe ya Uchapishaji: **IKISIRI**

25 Agosti 2022

Istilahi Muhimu:

*Udenguzi,
Kiigembe,
Nyiso,
Nyidini.*

Waigembe wana utamaduni ambao unafungamana na nyimbo ambazo zinainbwa katika hafla tofauti tofauti. Nyimbo za tohara pamoja na nyimbo za kidini za Kikristo ni baadhi ya zile zinainbwa. Nyimbo za tohara zinainbwa wakati wa kutahiri wavulana na za kidini wakati wa shughuli za kidini ya Kikristo. Hata hivyo, hatua ya waimbaji wa nyimbo za dini ya Kikristo kubadilisha nyimbo za tohara kimaudhui, kimtindo na kiutendakazi ili kuzitumia upya katika mazingira ya kidini ili kusaidia katika maenezi ya injili ya Kikristo kwa wengi na kutumika katika hafla zingine za kijamii kando na tohara ni jambo ambalo ni mpya katika jamii ya Waigembe. Hiki ndicho kiliwachochea watafiti kutafiti udenguzi wa nyimbo za tohara za Waigembe na nyimbo za dini ya Kikristo ili kuweza kutumika katika hafla tofauti kando na tohara. Makala haya yalilenga kubainisha maudhui ambayo nyimbo za tohara zilizodenguliwa na nyimbo za dini ya Kikristo huwa nayo katika jamii ya Waigembe. Watafiti waliongozwa na nadharia ya udenguzi. Data ya nyimbo kumi na nane imetumika katika makala haya. Awamu tatu ambazo nyimbo hizo hufuata zilichanganuliwa na kuwasilisha maudhui kwa njia ya maelezo. Makala haya yanachangia katika kuongeza maarifa ya kiutafiti kuhusu nyimbo zilizodenguliwa za tohara za Kiigembe, pamoja na kuhifadhi fasihi simulizi ya Kiafrika ili itumike na vizazi vijavyo katika kuafikia maendeleo endelevu.

APA CITATION

Josphat, E. M., Gitonga, N. & Musyimi, D. (2022). Maudhui Katika Nyimbo za Tohara Zilizodenguliwa na Nyimbo za Dini za Kiigembe katika Kuafikia Maendeleo Endelevu kwa Waigembe. *East African Journal of Swahili Studies*, 5(1), 273-287. <https://doi.org/10.37284/jammk.5.1.813>.

CHICAGO CITATION

Josphat, Eliud Miriti, Ntiba Gitonga & Dorcas Musyimi. 2022. "Maudhui Katika Nyimbo za Tohara Zilizodenguliwa na Nyimbo za Dini za Kiigembe katika Kuafikia Maendeleo Endelevu kwa Waigembe". *East African Journal of Swahili Studies* 5 (1), 273-287. <https://doi.org/10.37284/jammk.5.1.813>.

HARVARD CITATION

Josphat, E. M., Gitonga, N. & Musyimi, D. (2022) "Maudhui Katika Nyimbo za Tohara Zilizodenguliwa na Nyimbo za Dini za Kiigembe katika Kuafikia Maendeleo Endelevu kwa Waigembe", *East African Journal of Swahili Studies*, 5(1), pp. 273-287. doi: 10.37284/jammk.5.1.813.

IEEE CITATION

E. M. Josphat, N. Gitonga, & D. Musyimi, "Maudhui Katika Nyimbo za Tohara Zilizodenguliwa na Nyimbo za Dini za Kiigembe katika Kuafikia Maendeleo Endelevu kwa Waigembe", *EAJSS*, vol. 5, no. 1, pp. 273-287, Aug. 2022.

MLA CITATION

Josphat, Eliud Miriti, Ntiba Gitonga & Dorcas Musyimi. "Maudhui Katika Nyimbo za Tohara Zilizodenguliwa na Nyimbo za Dini za Kiigembe katika Kuafikia Maendeleo Endelevu kwa Waigembe". *East African Journal of Swahili Studies*, Vol. 5, no. 1, Aug. 2022, pp. 273-287, doi:10.37284/jammk.5.1.813.

UTANGULIZI

Waigembe wanaishi katika Kaunti ya Meru nchini Kenya. Wanapatikana katika maeneo ya kaskazini mashariki mwa Mlima Kenya. Jamii hii ilikuwa inajihusisha na bado inajihusisha na utamaduni ambao ulikuwa umefungamana na nyimbo za tohara. Finnegan (1970), anasema kuwa fasihi simulizi ni kioo cha kuiangazia jamii na kuipa mwelekeo kuhusu maisha. Nyimbo ambazo Waigembe walikuwa wakiimba zilikuwa njia moja wapo ya kuipa jamii ya Waigembe mwelekeo kuhusu utamaduni wao na maisha kwa ujumla. Utungaji wa fasihi simulizi na uwasilishaji wake hufanywa kwa madhumuni ya kukidhi mahitaji ya jamii kama ilivyo katika nyimbo za tohara za jamii ya Waigembe.

Njiru (1981), naye anasema kuwa tohara ya vijana ilikuwa ndiyo njia moja wapo katika ulingo wa fasihi simulizi iliyotumiwa kupitisha elimu ya kienyeji katika jamii ya Wameru. Anasema kuwa hapakuwa na nafasi ya waliokwepa sherehe hiyo iliyofungamana na nyimbo na mbwembwe kwa sababu zozote zile. Mawazo haya yanashikiliwa pia na wataalamu wengine kama vile Nyaga (1986), M'Imanyara (1992) na Kanake (2001) wanaposema kuwa tohara ilikuwa ndiyo njia ya kipekee ambayo ilitumiwa kumpitisha kijana kutoka hali ya ujana hadi hali ya mtu mzima. Hivyo, Waigembe pia walikuwa wameshikilia mila za kutahiri vijana walipofikia kiwango cha watu wazima.

M'Imanyara (1992), anasema kuwa makundi yote ya Wameru yana uhusiano wa karibu mno kilugha

na katika upande wa utamaduni hasa wa tohara. Lugha wanayoizungumza Wameru ni Kimeru, kila kikundi kikiwa na lahaja yake. Kwa mfano, Waigembe huongea Kiigembe, Waimenti Kiimenti, Watigania Kitigania na Wamuthambi Kimuthambi. Kulingana na nadharia ya Kikongo, asili ya Wameru ilitokana na msitu wa Kongo. Katika upande wa tohara, jamii hizi huendeleza tohara ambazo zimefanana ambapo mvulana hutahiriwa anapofika kiwango cha mtu mzima. Nyimbo pia za tohara huendelezwa na jamii hizi zikiwa na maudhui ambayo hukaribiana kwa kiasi kikubwa sana.

M'Imanyara (keshatajwa) anasema kuwa tohara ziliambatana na nyimbo ambazo zilikuwa zikiimbwa wakati wa usiku, mchana na siku ya tohara yenyewe. Nyimbo zilikuwa ni muhimu sana katika maisha ya Waigembe. Nyimbo zilitekeleza wajibu wa kuliwaza, kuburudisha, kufariji, kufunza, kuelimisha pamoja na kukejeli maovu ambayo yaliendelezwa na wanajamii. Wanadini nao walikuwa na nyimbo ambazo zilimsifu Mungu, kukemea maovu na kuhimiza ushirikiano wa jamii.

Mtaalamu mwingine ambaye anazungumzia suala la tohara ni Chesaina (1997), ambaye anasema kwamba tohara ni njia ya kupita kutoka hali moja ya maisha hadi nyingine; yaani kutoka utotoni hadi utu uzima. Chesaina (keshatajwa) anaendelea kusema kuwa sherehe za tohara zilikuwa na nyimbo ambazo zilikuwa zikinua kuwafunza watahiriwa mambo ambayo wanatarajiwa kuyafanya baada ya sherehe hizo za tohara. Ujumbe wa hizo nyimbo ulikuwa ni kwamba wavulana walitarajiwa wawe na maadili mema na wenye bidii baada ya kutahiriwa.

Katika jamii ya Waigembe wa Kaskazini limekuwa ni jambo la kawaida katika baadhi ya makanisa kushindwa kuelewa ikiwa nyimbo ambazo zinambwa ni za tohara au ni zile za kueneza injili. Nyimbo ambazo zilikuwa zikiimbwa tu katika mandhari ya tohara sasa zinambwa upya katika mandhari ya kidini. Maoni haya yanaungwa mkono na Elizabeth (2018) anaposema kuwa fasihi huwa na nguvu ambazo huweza kumfanya binadamu kuumba kazi yake tofauti na ilivyokuwa. Aidha, Wanauduguzi hudai kwamba hakuna lisilowezezana mradi ari ya kufanya jambo hilo iko ndani ya anayekusudia kufanya. Isitoshe, wanadai kuwa hakuna lililo la mwisho humu duniani. Hivyo, uduguzi ni kubomoa na kuunda upya kazi yoyote ya kisanaa. Uduguzi hushikilia imani kuwa hakuna kazi ya kifasihi iliyo ya mwisho na ambayo haiwezi ikabadilishwa kutimiza lengo lililokusudiwa. Jambo hili limesababisha kuwepo kwa nyimbo mpya katika jamii ya Waigembe ambazo zimebuniwa na wanadini.

Kupitia nyimbo hizi ambazo zimeundwa upya na dini ya Kikristo ya Waigembe, watafiti amechochewa na kufikiria kutafitia nyimbo hizi kwani hakuna mtaalamu mwingine aliyezetafitia na kuzihifadhi kwa vizazi vijavyo na wakereketwa wa fasihi ya Kiswahili kwa jumla. Hivyo ni kutokana na pengo hilo la kisanaa ndipo watafiti wakawa na ari ya kutaka kuchunguza uduguzi wa nyimbo za tohara za jamii ya Waigembe na nyimbo za dini ya Kikristo ili kuliziba na kuhifadhi data yake kwa vizazi vijavyo.

MAUDHUI KATIKA NYIMBO ZA TOHARA NA ZA DINI

Finnegan (1970), alitafiti kuhusu fasihi simulizi ya Afrika na kugundua kuwa nyimbo huimbwa wakati wa kazi mbalimbali na wakati wa sherehe kama vile za jando, uwindaji na harusi. Utafiti wake ni tofauti na huu kwani utafiti huu umechunguza uduguzi wa nyimbo za tohara za jamii ya Waigembe na nyimbo za dini ya Kikristo. Hata hivyo, kazi yake ilisaidia watafiti katika kuelewa maudhui ambayo huongoza nyimbo za tohara zilizodenguliwa na nyimbo za dini ya Kikristo ya Waigembe.

Kulingana na Ngugi (2000), lengo kuu la nyimbo kama ilivyo fasihi ni kuburudisha na kuelimisha jamii. Anaeleza kuwa utanzu wa nyimbo una nafasi

kubwa katika jamii hasa kutokana na kutumia lugha ya Kiswahili. Kulingana naye, nyimbo hupitisha maswala muhimu kuhusu jamii. Maoni yake yalitumika katika utafiti huu hasa katika kuangalia utendakazi wa nyimbo.

Kanake (2001), alishughulikia mabadiliko na maendeleo ya tohara ya wanawake katika jamii ya Wameru kutoka Tharaka. Alibainisha kuwa sherehe ya unyago pamoja na nyimbo zinazoambatana na hafla hii zinasahaulika kutokana na sababu kwamba mila hizo zinapigwa vita na serikali, makanisa, mashirika yasiyo ya kiserikali na vikundi vinavyotetea haki za watoto. Utafiti wa Kanake (keshatajwa) ni tofauti na huu lakini uliwasaidia watafiti kuelewa jambo lililosababisha mabadiliko ya nyimbo za tohara za wanaume hadi kumilikiwa na dini kwa kiwango kikubwa.

Wambua (2001), alichunguza mitindo katika nyimbo za Kaikai Kilonzo. Aligundua kuwa uteuzi wa lugha katika uwasilishaji wa ujumbe ni jambo muhimu katika utunzi wa kazi ya fasihi. Mtaalamu huyu aligundua kuwa upo uhusiano kati ya uteuzi wa lugha na maudhui. Kazi ya mtaalamu huyu ilichunguza suala la mitindo, jambo ambalo utafiti huu ulichunguza katika lengo la pili. Utafiti wa Wambua (keshatajwa) uliwasaidia watafiti katika kueleza suala la kimtindo katika nyimbo za tohara zilizodenguliwa na nyimbo za dini ya Kikristo ya Waigembe.

Regina (2009), alichunguza mitindo katika nyimbo za tohara za jamii ya Wakamba. Katika utafiti wake aligundua kuwa kuna mabadiliko makubwa katika mitindo ya nyimbo za tohara za Wakamba hasa wa eneo la Masaku alilotafiti. Mabadiliko haya yanatokana na mapisi ya kiwakati, mfumo wa kisiasa, elimu, dini za kimagharibi, maendeleo ya sayansi na teknolojia na utamaduni wa kigeni. Mtaalamu huyu anasema kuwa mawazo ya wanajamii kuhusu nyiso pamoja na tohara za kijamii yanaendelea kudidimia. Sababu ni kwamba watahiriwa hawapelekwi mahali pa kutahiriwa wakiwa pamoja kama ilivyokuwa desturi hapo zamani. Aidha, nyimbo za tohara zilizokuwa zikiimbwa zamani kwa minajili ya watahiriwa haziimbwi bali wavulana wanapelekwa hospitalini kutahiriwa na madaktari wa kisasa wala si ngariba. Isitoshe, anadai kuwa nyiso kwa sasa zina mawazo kuhusu Mungu na mitindo ya kisasa ya

kuchanganya ndimi. Utafiti huu utakuwa tofauti na wake kwani ulishughulikia udenguji wa nyimbo za tohara na nyimbo za dini za Igembe ya Kaskazini. Kazi yake iliwasaidia watafiti kwa sababu waliangalia mitindo na mabadiliko ya nyimbo za tohara pamoja na sababu ya kuwa na miungu au dini. Jambo la pili anasema kuwa nyiso zimebadilika kimaudhui, jambo ambalo utafiti huu ulikusudia kuchunguza.

Kitundu (2011), alichunguza athari za maendeleo ya sayansi na teknolojia katika nyimbo za ibada za Kikristo. Aliibua athari hizo zikiwa ni pamoja na uhifadhi wa nyimbo za ibada katika kanda za gramafoni, kanda za sauti, video, runinga na intaneti. Kazi yake ni tofauti na ya watafiti kwa kuwa wanalenga kushughulikia udenguji wa nyimbo za tohara za jamii ya Waigembe na nyimbo za dini ya Kikristo. Pamoja na hayo, kazi ya mtaalamu huyu iliwasaidia watafiti kuelewa utendakazi wa nyimbo za tohara zilizodenguliwa na nyimbo za dini ya Kikristo katika jamii ya Waigembe.

Kwa mujibu wa Mburu (2014), nyimbo za dini huwa na uhusiano na Mungu au miungu. Mtaalamu huyu anasema kuwa misingi ya nyimbo hizi ni ya dini za kienyeji au zile za kimagharibi na nyimbo hizi zinaweza kuimbwa na mtu binafsi au makundi ya watu. Aidha, anasema kuwa nyimbo hizi hunuia kuwaelekeza watu katika jamii kwa kuwaonya au kuwatia moyo baada ya matatizo fulani kutokea. Mwimbaji anaweza kutumia lugha kwa ufundi akirejelea tamathali za usemi kama methali, mafumbo na hata semi tofauti katika kuwasilisha ujumbe kwa hadhira tofauti. Anasema kuwa nyimbo hizi huimbwa katika miktadha tofauti kama vile; matanga, harusi, kanisani na waimbaji kwa hadhira. Hata hivyo, kazi ya watafiti ni tofauti kwani ilishughulikia udenguji wa nyimbo za tohara za jamii ya Waigembe na nyimbo za dini ya Kikristo. Kazi ya mtaalamu huyu iliwasaidia watafiti katika kubainisha maudhui ya nyimbo za dini.

Evaline (2015), alitafiti kuhusu maudhui ya uadilifu katika nyimbo za Joseph Ngala. Mtafiti huyu aligundua kuwa msanii huyu aliangazia pakubwa maudhui ya uadilifu katika nyimbo zake ambayo ni pamoja na kutii sheria, kutokuwa na tamaa, kusikiliza mawaidha kutoka kwa wakuu, upendo, uvumilivu, shukrani, ushirikiano na uwajibikaji.

Aliweza kugundua kuwa matendo hayo huweza kutoa athari chanya kwa jamii na mtu binafsi. Kazi yake ni tofauti na ya watafiti kwani mada ya watafiti ni udenguji wa nyimbo za tohara za jamii ya Waigembe na nyimbo za dini ya Kikristo. Hata hivyo, kazi yake ilifaa utafiti huu katika kuangazia maudhui ya dini kama vile uvumilivu, upendo, ushirikiano na uwajibikaji.

NADHARIA YA UDENGUZI

Nadharia ambayo ilitumika katika makala hii ni Nadharia ya Udenguji iliasisiwa na Jacques Derrida (1967). Kulingana na Jacques Derrida (keshatajwa), udenguji ni kubomoa na kuunda upya kazi yoyote ya kisanaa. Udenguji hushikilia imani kuwa hakuna kazi ya kifasihi iliyo ya mwisho na ambayo haiwezi ikabadilishwa kutimiza lengo lililokusudiwa. Hivyo, utafiti huu uliongozwa na nadharia ya Udenguji ili kuchunguza ni kwa namna gani nyimbo za tohara zimedenguliwa na nyimbo za kidini za Kiigembe.

Udenguji hulenga kufutilia mbali mipaka na kuonyesha kuwa jozi za maneno ni mfano wa sarafu moja yenye pande mbili. Derrida (keshatajwa) anasema kusoma kwa makini hufanya matini kuibua vinyume ambavyo havina mwisho. Aidha, anadai kuwa msomaji anapaswa kuendelea kusoma ili kuibua hoja zaidi. Hivyo, nyimbo za tohara vile zimedenguliwa na dini katika eneo la Igembe kimaudhui zitachunguzwa kwa misingi huo. Haja kuu ya udenguji ni kuonyesha kuwa ile maana inayochukuliwa kuwa halisi yaweza kuwa tepetevu. Udenguji hushikilia kuwa zoezi la mhakiki ni kuhakikisha kuwa amefasiri maana ya matini kwa sababu maana na mitazamo huwa tofauti na isiyoweza kujisimamia au kujitawala. Aidha, anadai kuwa nadharia ya udenguji inachukulia kwamba matini ya fasihi huweza kuwa na maana mbalimbali zinazokinzana. Wadenguji hudai kuwa matini hujiumbua na kujitokeza yenyewe wala si wao wanafanya hivyo.

Nadharia ya udenguji huongozwa na mihimili ifuatayo:

- Kazi ya fasihi huwa na maana ya ndani inayopatikana ikifasiriwa kwa makini.

- Mhimili huu ulitumiwa kuelewa maudhui ambayo hujitokeza katika nyimbo zilizodenguliwa za tohara na dini.
- Hakuna toleo la mwisho la kazi ya fasihi. Wahakiki huweza kutoa fasihi tofauti za jambo moja ambazo huweza kukinzana maadam wana ushahidi wa kutosha. Mhimili huu ulitumiwa kueleza maudhui ambayo yalikuwa kwa nyimbo za tohara na yale yanajitokeza baada ya kudenguliwa na dini ya Kikristo ya Waigembe.
- Kazi ya mhakiki ni kuibua na kujumuisha kile kilichonyamazishwa na kilichotiliwa uzito na mwandishi. Yaani jukumu la mhakiki si kubainisha mambo yaliyoshughulikiwa waziwazi na mwandishi bali ni kumulika mianya inayojitokeza katika utungo. Mhimili huu ulitumiwa katika kueleza maudhui mbalimbali katika nyimbo za tohara zilizodenguliwa na nyimbo za dini ya Kikristo ya Waigembe.
- Maandishi ya fasihi hayana maana moja anayoweza kutegemea mhakiki. Hivyo, humlazimu mtafiti achunguze kwa undani maana juu ya maana. Maudhui ya nyimbo za tohara zilizodenguliwa yaliangaziwa kupitia mhimili huu.
- Hali kadhalika, watafiti walitumia nadharia ya pili katika utafiti wao ambayo ilikuwa ni nadharia ya Kimtindo ili iweze kuwaongoza katika lengo la pili la utafiti huu. Suala la mitindo ya lugha kama vile matumizi ya taswira, jazanda na mafumbo halingeweza kujibiwa na nadharia ya udenguzi.

Ukusanyaji wa Data

Ili kupata data ya makala hii watafiti walitumia chanzo cha data zaidi ya kimoja ili kupata data zinazofaa na za kutosha kutoa maelezo bora. Njia kuu ilikuwa ni kukusanya nyanjani. Utafiti wa aina hii ulifanyika katika tarafa za Mutuati, Ndoileli, Laare na Antubwete. Tarafa hizi zinapatikana kwenye wilaya ya Igembe ya kaskazini. Jumla ya data ya nyimbo zilizokusanywa ni nyimbo 18.

Watafiti walitumia mbinu kadhaa ili kupata nyimbo za tohara zilizodenguliwa na nyimbo za dini ya Kikristo katika jamii ya Waigembe. Kwanza, walikusanya data kutoka kwa wasailiwa kwa

kurekodi nyimbo katika miktadha ya tohara pamoja na sherehe za kidini hasa misimu ya miezi ya Machi, Julai na Oktoba. Watafiti waliteua nyumba ya wazee ya Njuri Ncheke iliyo kwenye kata ya Mutuati na kuomba ruhusa ya kuhudhuria tohara za wavulana. Aidha, watafiti waliomba kibali kutoka kwa viongozi wa kidini ili kurekodi nyimbo zilizodenguliwa. Katika kufahamiana, watafiti waliomba kujulishwa tarehe, saa na mahali pa tohara pamoja na mikutano ya kidini waliyohudhuria.

Isitoshe, watafiti walikusanya data kutoka kwa washiriki katika mikutano ya viongozi wa kidini ambao walikuwa wakiimba nyimbo za tohara zilizodenguliwa katika mikutano mingine tofauti na ya kidini hasa katika sherehe za harusu. Katika kufahamiana, watafiti waliomba kujulishwa tarehe, saa na mahali pa mikutano ya kidini waliyodhamiria kuhudhuria. Watafiti waliwaeleza wanadini pamoja na wazee manufaa ya utafiti huu katika jamii kwa jumla. Maelezo haya yalikuwa yanadhamiria kuondoa taharuki miongoni mwa washiriki wa nyimbo hizi watakapo waona wageni. Katika mikutano hii watafiti walitumia mbinu ya kurekodi nyimbo za tohara zilizodenguliwa na nyimbo za dini ya Kikristo kutoka kwa washiriki kupitia kinasu sauti cha simu tamba. Watafiti waliwashirikisha wazee kwa njia ya mahojiano ili kubainisha maudhui katika nyimbo asilia za tohara na kuandika kwa daftari. Hatua ya kutumia mbinu ya mahojiano ilifaulu kutokana na watafiti kutumia umilisi wa lahaja ya Kiigembe.

Uchanganuzi wa Data

Utafiti huu ulikuwa ni wa kimaalezo uliolenga kubainisha maudhui ambayo hujitokeza katika nyimbo za tohara baada ya kudenguliwa na nyimbo za dini ya Kikristo ya Waigembe. Aidha, mitindo ya lugha ambayo wasanii wa nyimbo za Kikristo huzitumia katika kufanikisha kudengua nyimbo za tohara na utendakazi wa nyimbo hizo ilielezwa. Data ya nyimbo ilikusanywa nyanjani kwa lahaja ya Kiigembe kisha ilichanganuliwa kwa misingi ya nadharia udenguzi. Watafiti walieleza maudhui katika nyimbo za tohara zilizodenguliwa na nyimbo za dini za jamii ya Waigembe.

MAUDHUI KATIKA NYIMBO ZILIZODENGULIWA ZA TOHARA ZA WAIGEMBE

Daniel (1986), alisema kuwa shughuli zilizoambatanishwa na sherehe za tohara kama vile nyimbo ni muhimu sana. Aidha, anakiri kuwa tohara ilimbadilisha mvulana kuwa mume, mwoga kuwa mwanaume shujaa, ilimpa mvulana haki na ruhusa ya kutongoza mwanamke, kumposa, kumuoa na kumzalisha, ilimpa ruhusa ya kumiliki mali, kufanya maamuzi ya kibinafsi na kumfungulia njia ya kushiriki katika sherehe zozote za jamii. Nyimbo za tohara hudhihirisha itikadi za kiuana, kukemea maovu ya kijamii, kufichua na kuwakejeli waliopotoka kimaadili (Kobia, 2008). Tohara ilikuwa ikitumiwa kuwawezesha vijana kuwa na maadili mema na pia kuwavusha kutoka hali ya ujana hadi hali ya utu uzima (Njue, 2016). Waigembe walikuwa wakiendeleza tohara kwa wanaume na kulikuwa na nyimbo ambazo walikuwa wakiimba kwa kila kipindi mahsusi. Nyimbo za tohara za Waigembe ziliimbwa kwa kuzingatia awamu tatu:

- Awamu ya kabla ya tohara.

Kielelezo 1a: Wimbo asilia

Kiigembe	Tafsiri
<i>ii ntano cia arume ni cia rukirii ii ni cia rukirii</i>	Tohara za wanaume ni za asubuhi
<i>ii ntano cia arume ni cia rukirii ii ni cia rukirii</i>	Tohara za wanaume ni za asubuhi
<i>ii ni cia rukirii ii ntano cia arume ni cia rukirii</i>	Wazazi wa kijana wajue kumepambazuka

Wimbo huu ulikuwa ukiwafahamisha wanaume ya kwamba kumekucha yaani kumepambazuka na tohara zao zilihitaajika kufanyika mchana ili wasije wakakabiliwa na jua katika uwanja maana vijana walikuwa wakitahiriwa kama kikundi. Isitoshe, tohara za wanaume zilikuwa za haraka sana hivyo walihitajika kujiandaa mapema ili kufanya matambiko yaliyoandamana na tohara kama vile kwenda mtoni na kutiwa alama vichwani na wazazi wao. Waigembe walikuwa pia wakiwakusanya vijana katika uwanja ili watahiriwe pamoja na kwa kisu kimoja. Hivyo, wimbo huo ulikuwa na maana ya ndani kama vile nadharia ya udanguzi hudai kuwa kazi ya fasihi huwa na maana ya ndani inayopatikana ikifasiriwa kwa makini. Maana ambayo ilikuwa ni kwamba vijana walikuwa ni

- Awamu ya tohara yenyewe.
- Awamu ya baada ya tohara.

Utafiti huu ulichanganua maudhui katika nyimbo za tohara zilizodenguliwa na dini ya Kikristo ya Waigembe. Katika kufanya hivi, mihimili ya nadharia ya udanguzi ilizingatiwa.

Kabla ya Tohara

Nyimbo zilizokuwa zikiimbwa wakati huu zilikuwa zikiimbwa siku ya kuamkia tohara na kabla ya ngariba kufika uwanjani. Njue (2016), anasema kuwa shughuli hii iliandamana na maagizo maalum ambapo lugha fiche ilitumika katika kufundisha wanaotahiriwa. Aidha, lugha hii ilitumika kutofautisha watahiriwa kilichokuwa fiche kwao kuwa wazi. Mifano ikiwa ni pamoja na majina ya sehemu nyeti, ngono na vyakula vya watu wazima. Wanaume walikuwa wakiimba nyimbo ambazo zilikuwa zikiwafahamisha watahiriwa yale ambayo walitarajia wakati wa kutahiriwa. Ifuatayo ni mifano ya nyimbo vielelezo katika kila awamu ya tohara.

wengi na ngariba ambaye angetumika kwa kitendo hicho alikuwa ni mmoja. Nyimbo hizi pia zilikuwa na maudhui ya kuwasifu wazazi wa vijana ambao wametahiriwa huku wale ambao vijana wao hawajatahiriwa wakikashifiwa na kukejeliwa kwa kukosa kutahiri vijana wao

Aidha, watahiriwa walikuwa wakiandaliwa kiakili au kisaikolojia na kimwili kwa jumla. Hata hivyo, mengi yamebadilika kutokana na mifumo ya kidini, kielimu na uongozi wa kiserikali kwani udanguzi hushikilia kwamba hakuna toleo la kifasihi lililo la mwisho. Hivyo, nyimbo hizi zimebadilika na kuundwa upya na dini ya Kikristo. Baadhi ya nyimbo zilizodenguliwa na kubadilisha ujumbe wa nyimbo asilia ni pamoja na:

Kielelezo 1b: Wimbo uliodenguliwa

Kiigembe	Tafsiri
<i>Ruii rukuimba iwe nkoma uriunira kuu?</i>	Maji yamejaa ewe shetani utapitia wapi?
<i>Nkinira Yesu ndaree na moyo mpewe</i>	Nitaimbia Yesu na moyo nipewe
<i>Ruii rwa ntano rukuimba iwee nkoma uriunira kuu?</i>	Maji ya tohara sasa yamejaa shetani atapitia wapi?
<i>Ruii rwa maromba rukuimba iwee nkoma ukiunira kuu?</i>	Maji ya maombi yamejaa ewe shetani utapitia wapi?
<i>Ruii rwa kanisa rukuimba iwee nkoma ukiunira kuu!</i>	Maji ya dini yamejaa ewe shetani utapitia wapi?
<i>Nkinira Yesu ndaree na moyo mpewe.</i>	Nitaimbia Yesu na moyo nipewe.

Wimbo huu ulikuwa ukiimbwa ili kuwafahamisha watahiriwa kuwa wakati wao wa tohara ulifika. Watahiriwa pia walikuwa wakifahamishwa kuwa shetani asingekuwa na mahali pa kupitia katika maisha yao ingawa wangepitia tohara iliyowangoja. Wimbo huu ulikuwa na maudhui ya kumkemea shetani pamoja na kumtia ujasiri mtahiriwa. Wanadini pia waliutumia ili kubadilisha ujumbe wa

kuwakemea wazazi ambao vijana wao hawakutahiriwa kwani kulingana nao Mungu ndiye hupanga kila kipindi na wakati wake. Wanaudunguzi hushikilia imani kuwa hakuna lolote lisiloweza kubadilishwa. Ni kutokana na kauli hii ndipo jambo hilo la kubadilisha ujumbe wa kizamani hadi likawa linatumika na wanadini.

Kielelezo 2a: Wimbo Asilia

Kiigembe	Tafsiri
<i>Gukia uuii iromba mbura mwiji</i>	Kumekucha ewe omba mvua mvulana
<i>Gukia uui iromba mbura mwiji</i>	Kumekucha ewe omba mvua mvulana
<i>Gukia uuii iromba mbura mwiji.</i>	Kumekucha ewe omba mvua mvulana.

Wimbo huu ulikuwa na maana ya ndani kama vile nadharia ya udunguzi hudai kuwa kazi ya fasihi huwa na maana ya ndani ikifasiriwa kwa makini. Vijana waliokuwa wakiimba wimbo huu walikuwa wakiibua masuala mazito kwa yule ambaye alikuwa apitie harakati ya kutahiriwa. Maana ya juu ilikuwa tohara ihairishwe au mkasa utokee ili tohara isiendelee siku hiyo. Aidha, maana ya ndani ilikuwa kijana angepitia makali ya ngariba na hakuna

chochote kingezuia mchakato mzima huo wa tohara hata kama ni mvua isiendelee. Maudhui ambayo yalikuwa yakijitokeza waziwazi katika wimbo huu ni kama: maombi ya mvua, kudharauliwa kwa mtahiriwa pamoja na kutiwa woga kwa mtahiriwa. Katika nyimbo za kidini ambazo zimedenguliwa, maudhui huwa na ujumbe tofauti yakilinganishwa na wimbo huo wa hapo juu (*Kielelezo 2*).

Kielelezo 2b: Wimbo uliodenguliwa

Kiigembe	Tafsiri
<i>Kumurika kumurika ii iyaa</i>	Kumulika kumulika ndio kweli
<i>Tii Baine, ni Yesu ukumurika iii</i>	Na si Baine, ni Yesu anamulika ukweli
<i>Kumurika kumurika ii iyaa</i>	Kumulika kumulika ndio kweli
<i>Tii nkoma, ni Yesu ukumurika iii</i>	Si shetani, ni Yesu anamulika ukweli
<i>Kumurikiraa na nthakaa ii iaa</i>	Kumulika na mtahiriwa ndio kweli
<i>Ti nkoma ni Yesu ukumurika iii</i>	Na si shetani, ni Yesu ndiye anamulika
<i>Kumurika na maromba ii iyaa</i>	Kumulika na maombi ndio kweli
<i>Ti Baine ni Yesu ukumurika ii.</i>	Na si Baine ni Yesu anamulika.

Wimbo huu ulikuwa ukimfahamisha mtahiriwa kuwa wakati huu mambo ya tohara yamebadilika. Mtahiriwa alikuwa akijulishwa kuwa nafasi ya ngariba ambaye alikuwa akivalia maleba na mapiku katika kazi yake sasa imechukuliwa na Yesu. Regina (2009), anasema kuwa nafasi ambayo ilikuwa ikichukuliwa na ngariba ilibadilika pia katika nyimbo za tohara ambazo zilikuwa zikiimbwa katika jamii ya Wakamba. Aidha,

Maudhui mengi ambayo yalikuwa yakijitokeza kwa wingi ni yale ya mwangaza ambao umeletwa na Yesu. Aidha, Umoja wa wana dini pia ulirejelewa ambao ulifungamanishwa na Yesu pamoja na tohara ya vijana ambao wazazi wao ni wanahuduma wa Mungu kanisani. Vile vile tohara ilirejelewa katika wimbo huo, ishara kuwa dini pia haijaachilia katika mchakato mzima wa nyimbo ambazo zilibadilishwa.

Kielelezo 3a: Wimbo asilia

Kiigembe	Tafsiri
<i>iiutanwa tii muno muiji iya mwaki uuri nyumba mwijii</i>	Kutahiriwa si jambo la kujivunia kama moto ulio ndani ya nyumba
<i>iiutanwa tii muno muiji iya mwaki uuri nyumba mwijii.</i>	Kutahiriwa si jambo la kujivunia kama moto ulio ndani ya nyumba.

Wimbo huu wa kitamaduni cha Kiigembe ulikuwa ukiwadunisha watahiriwa pamoja na kuwatia wasiwasi kiasi kwamba hawangeelewa kitendo halisi cha kumaliza tohara yao. Kando na kutahiriwa walikuwa wakifahamishwa kuwa bado kuna mambo mengine mengi ya kindani ambayo yalikuwa yakiwasubiri kama wanavyodai wana Udunguzi kuwa kazi ya fasihi huwa na maana ya ndani ikichunguzwa kwa makini. Hata hivyo, nyimbo hizi zilibadilika hasa kufuatia udunguzi na

dini za Kikristo katika eneo la Igembe. Maudhui ambayo nyimbo kama hizi zilikuwa zikibeba yalibadilika kwa mfano (katika kielelezo cha 3a) hapo juu kulikuwa na maudhui ya woga, umoja wa wanaume uwanjani, ujasiri katika tohara pamoja na kutoogopa wakati wa kutahiriwa yalibadilishwa na wana dini na kuwa tofauti. Wimbo ambao ulidenguliwa na dini na uliimbwa katika shughuli za kitohara na wana dini ni kama ufuatao.

Kielelezo 3b: Wimbo uliodenguliwa

Kiigembe	Tafsiri
<i>Nkinyite Yesu ii inoka ngutaitia ii na nthaka yetu ii ii uu ii</i>	Nikikanyaga Yesu ni kupanda na kupanda mara dufu Na mutahiriwa vile vile atapanda mara dufu
<i>Nkinyite yesu ii noka ngutaitia na athinjiri noka ngutaitia</i>	Nikikanyaga Yesu ni kupanda na kupanda Wachungaji pamoja na ngariba vile vile watapanda mara dufu Na mtahiriwa vile vile anapanda
<i>na nthaka ii noka ngutaitia</i>	Nikikanyaga baba ni kupanda
<i>Nkinyite baba ii noka ngutaitia</i>	Nikiangalia mutahiriwa ni kufurahi na kupanda
<i>Ndorete nthaka ii noka ngutaitia</i>	Na mtahiriwa kweli kweli
<i>Na nkatha ii uuu iii</i>	Nikikanyaga Yesu napanda mara kwa mara
<i>Nkinyite Yesu ii noka ngutaitia</i>	

Wimbo huu ulimaanisha ya kwamba kijana akiwa ndani ya Yesu mambo yote huwa ni shwari. Maana ya wimbo huu pia ni ya ndani kabisa kama vile wanaudunguzi hudai hivyo humbidi mtu awe anaelewa muktadha huu wa kidini ili aelewe maana ya ndani iliyohusishwa na Yesu. Kupanda na kukanyaga ni kukaa au kuweka imani yako kwa Kristo ambako huleta mafanikio mengi zaidi kuliko

raha za kidunia. Hivyo, kuna tofauti na wimbo wa hapo awali kimaudhui. Wimbo huu ulitilia mkazo imani na kuendelea kwa maisha ukikaa ndani ya Yesu lakini wa kitamaduni ulikuwa na maudhui ya kutia kijana woga, wasiwasi, kumkejeli na kumdharau akiambiwa kama yeye alikuwa na uwezo wowote ajue kile kina msubiri ndani ya nyumba kando na tohara ambayo alikuwa apitie.

Nadharia ya udenguzi hudai kuwa kazi ya fasihi haiwezi kuwa na maana moja ambayo mhakiki anaweza kutegemea hivyo ni kutokana na maoni haya ujumbe huo uliweza kubadilishwa na kuletwa ambao unempa mtahiriwa motisha akiwa ndani ya Yesu.

Wakati wa Tohara

Katika awamu hii mchakato mzima wa tohara ulikuwa ukiendelea. Wanaume walikuwa wakiketi kwa mpangilio maalum huku ngariba akifanya kazi yake barabara. Wanaume kwa wanawake

waliokuwa wakihudhuria tohara hizo walikuwa uwanjani ingawa wanawake walitengwa mbali na pale kitendo halisi kilikuwa kikiendelezwa. Nyimbo ambazo walikuwa wakiimba baadhi yazo zilikuwa ni za kuwatumbuiza na kuwapa moyo watahiriwa kwa vile wengine walikuwa wakiogopa. Aidha, zilimkashifu pamoja na kumhimiza ngariba afanye kazi yake kwa haraka haraka na kwa umakini. Walikuwa wakitumia ala za kimziki pamoja na maleba na mapiku mbalimbali ili nyimbo ziweze kuvutia na kuwajasirisha watahiriwa. Baadhi ya nyimbo walizokuwa wakiimba katika awamu hii ni kama:

Kielelezo 4a: Wimbo asilia

Kiigembe	Tafsiri
<i>Kathii nibuo tuciarirwa arume</i>	Kumbe hii ndio sababu sisi huzaliwa wanaume
<i>ii kathii nibuo tuciarirwa arume</i>	Hivi ndivyo sisi huzaliwa kama wanaume
<i>kathii nibuo tuciarirwa arume</i>	Kumbe hii ndio sababu sisi huzaliwa kama wanaume.
<i>ii kathii nibuo tuciarirwa arume</i>	Mtahiriwa ndio maana sisi huzaliwa kama wanaume
<i>kathii nibuo tuciarirwa arume</i>	Kumbe hivi ndivyo sisi huzaliwa kama wanaume

Katika wimbo huu, vijana walikuwa wakikashifiwa na kukejeliwa na kuchekelewa kwa sababu walikuwa wakidhani wao ni watoto ambao wasingewahi kupitia kisu cha ngariba. Makali ya kisu cha ngariba ambayo vijana walikuwa wakipitia ndio sababu tosha ya kuulizwa maswali kama yaliyopatikana katika wimbo huu (*kathii nibuo tuciarirwa arume*). Ujumbe ambao ulikuwa ulikusudiwa kwa vijana hao ni kwamba ili uitwe mwanaume (*nthaka*) lazima makali kama hayo ya kisu cha ngariba uyapitie. Hivyo, iliwabidi wawe wajasiri na wakakamavu na waache woga ngariba

alipokuwa akitekeleza kitendo cha kutahiri. Ingawa ndivyo hali ilivyokuwa katika awamu ya tohara, mengi yalibadilika kwa sababu ya dini. Makali ambayo vijana walikuwa wakipitia katika ngariba wa kitamaduni, hawapitii kwa sababu madaktari wa kisasa hutumia dawa za kugandiza miili hivyo kuzuia uchungu ambao ungetokea wakati wa tohara. Aidha, nyimbo ambazo huimbwa wakati huu huwa ni tofauti na za zamani kimaudhui au kiumbe. Maswala ya kiungu ndiyo husheheni katika nyimbo hizi. Ufuatao ni mfano wa wimbo wa kidini ambao huimbwa wakati wa tohara.

Kielelezo 4b: Wimbo uliodenguliwa

Kiigembe	Tafsiri
<i>Nthingo cia Yeriko riu kaa ii kumomoka</i>	Kuta za Yeriko sasa zinabomoka
<i>Nthingo cia Kimiruu riuu kaa ikumomoka</i>	Kuta za mila ya Wameru sasa zinabomoka
<i>Nthingo cia ntano riuu kaa ikumomoka</i>	Vile vile kuta za tohara ya zamani zinabomoka
<i>Cia iirumii kaa ii kumomoka</i>	matusi pia kuta zake zinabomoka
<i>Nthingo cia baine kaa ii kumomoka</i>	Baine kuta zake za mila zinabomoka
<i>Nthingo cia lamale kaa ii kumomoka</i>	Kuta za Lamale pia zinabomoka.
<i>Nthingo cia Yeriko riuu kaa ikumomoka.</i>	

Kulingana na Biblia Takatifu (Joshua, 6: 1-27), Yeriko ni mji ambao uko karibu na mto Jordan upande wa magharibi mwa Palestine. Wimbo huu ulikuwa ukirejelea matokeo ambapo Yoshua

aliambiwa na bwana wauzunguke mji wa Yeriko kwa muda wa siku sita. Aidha, makuhani saba walishauriwa wachukue tarumbeta saba za pembe za kondoo waume mbele ya sanduku la bwana na

siku ya saba wapige tarumbeta zao mpaka kuta zote za Yeriko ziweze kuanguka. Watahiriwa walikuwa wakirejeshwa kupitia matokeo hayo ya Yeriko kufahamishwa kuwa tamaduni za kikale zote zilivunjika kupitia bwana. Suala la udenguuzi

lilifanikiwa kupitia kumbukumbu za matokeo kama haya ya Yeriko. Hivyo ilikuwa si vigumu kwa wanadini kudengua nyimbo za kitohara za jamii ya Waigembe. Aidha, katika awamu hii ya tohara wimbo mwingine ambao huimbwa ni huu:

Kielelezo 5a: Wimbo asilia

Kiigembe	Tafsiri
<i>Urindora iguru gwitire atia?</i>	Unaniangalia juu nikufanyie nini
<i>Abaau na nyukwe niku baitire?</i>	baba na mama walienda wapi?
<i>Ii muraru</i>	Ee kijana
<i>Urindora iguru gwitire atia?</i>	unaniangalia juu nikufanyie nini?
<i>Abaau na nyukwe niku baitire?</i>	Baba na mama walienda wapi?
<i>Ii muraruu</i>	Ee kijana
<i>Urindora iguru gwitire atia?</i>	Unaniangalia nikufanyie nini?
<i>Abaau na nyukwe niku baitire?</i>	Baba na mama walienda wapi?
<i>Ii muraru</i>	Ee kijana
<i>Urindora iguru gwitire atia?</i>	Unaniangalia juu nikufanyie nini?
<i>Abaau na nyukwe niku baitire ii muraruu?</i>	

Wimbo huu ulikuwa ukiwarai watahiriwa ya kwamba hata wangepanya nini ilikuwa lazima watahiriwa kwa kisu cha ngariba. Kazi ya fasihi huwa na maana ya ndani ikifasiriwa kwa ndani kulingana na nadharia ya udenguuzi. Ni waimbaji pekee wangepatikanwa kuelewa maana ya wimbo wa aina hii. Kulingana na wimbo huu maana ambayo ingeleweka kwa haraka ni kuwa mtahiriwa alikuwa akiangalia juu pengine ili apewe kitu fulani na wale

waliokuwa wakisimamia tohara. Maudhui ambayo yalikuwa yakiibuka ni kama kutokuwa na msaada kwa mtahiriwa pamoja na kukatishwa tamaa. Hata hivyo, mateso ya aina hii na maswali ya aina hii kulingana na wanajamii yalipitwa na wakati kutokana na mifumo mipya ya kielimu ya Kimagharibi pamoja na dini ya Kikristo. Katika hafla za kidini zimechukua mikondo tofauti na hii. Kwa mfano:

Kielelezo 5b: Wimbo uliodenguliwa

Kiigembe	Tafsiri
<i>Wii ngai uticindawa</i>	Ewe ni Mungu ambaye hashindi
<i>Aria kuri na irima nowe wicii kuambataa</i>	Mahali kulipo na milima ni wewe unajua kupanda
<i>Irima bia kutanaa</i>	Milima ya kutahiri
<i>Irima bia ntanoo</i>	Milima ya tohara
<i>Nowe wicii kuambataa.</i>	Ni wewe unajua kupanda

Hapo kijana alipewa ujasiri akiambiwa akiwa ndani ya Yesu mambo yote ni shwari. Tohara si kitu kwa sababu Mungu yuko mbele na angemwelekeza daktari pamoja na roho wake mtakatifu. Tofauti ambayo iliibuka ni kwamba wimbo wa kielelezo cha tano hapo juu ulikuwa ukimuuliza kijana maswali mazito pale aliulizwa *abaau na nyukwe niku baitire*, yaani, msaada wake ungetoka kwa wazazi wake wangepatikana karibu ndio wangemuokoa kutoka kwa mikono ya ngariba kulingana na uchungu wa kitendo. Wimbo wa dini

nao ulikuwa na maudhui ambayo yalikuwa yakimhimiza amtazame Yesu pamoja na Mungu aliye mbinguni na yote yangewezekana. Wimbo mwingine ambao huimbwa katika awamu hii ya tohara ni huu:

Kielelezo 6a: Wimbo asilia

Kiigembe	Tafsiri
<i>Ngitana kaa wonka mwiji ni muthuro wa nyukwe mwiji</i>	Nitatahiri hata mtoto ambaye ananyonya ewe mtahiriwa kwa sababu ya hasira
<i>Ngitana kaa wonka mwiji ni muthuro wa nyukwe mwiji</i>	Nitatahiri hata anayenyonya mtahiriwa kwa sababu ya hasira za mamako
<i>Ngitana kaa wonka mwiji ni muthuro wa nyukwe mwiji</i>	Nitatahiri mtoto anayenyonya mtahiriwa kwa hasira za mamako
<i>Ngitana kaa wonka mwiji ni muthuro wa nyukwe mwiji</i>	Mtahiriwa nitatahiri yeyote kwa hasira za mamako

Wimbo huu uliibua hisia za huzuni kwa wale ambao walitahiriwa pamoja na wasikilizaji. Maswali yaliibuka, iweje hata mtoto mdogo apitie kisu chenye makali cha ngariba kwa sababu ya kukasirika na mama tu? Nadharia ya udunguzi hushikilia kwamba kazi ya fasihi inakuwa na maana ya ndani ikifasiriwa kwa undani na makini. Hivyo kutokana na mashiko hayo ni wazi maana ya ndani

katika wimbo huu ni kwamba ngariba alikuwa atahiri wote bila kuogopa kiasi cha sehemu zao za siri. Dini ilibadili kiapo cha aina hii. Badala ya kutishia kijana ni nguvu na ujasiri mwingi alipewa. Alihimizwa kuwa watu wengi katika Biblia walitahiriwa na pia kuambiwa ni amri ya Mungu kuwa vijana wote watahiriwe. Mfano wa wimbo wenye hekima kama hii ni huu:

Kielelezo 6b: Wimbo uliodenguliwa

Kiigembe	Tafsiri
<i>Wainanuu urirwa nuu?</i>	Ole wako uambiwe na nani?
<i>Shetanii urirwa nuu?</i>	Ole wako uambiwe na nani, ewe mtahiriwa uambiwe na nani?
<i>Wii nkoma urirwa nuu?</i>	Ole wako uambiwe na nani ngariba ni adui?
<i>na Yesu ni maithaa, na nthaka ni maitha</i>	Ole wako mtahiriwa uambiwe na nani kweli?
<i>na athinjiri ni maitha</i>	Ole wako fahamu Baine ni adui sana.
<i>na kanisa ni maitha</i>	
<i>Wii nkoma urirwa nuu.</i>	

Katika wimbo huu hasa mshororo wa tano na sita mtahiriwa alihimizwa kuwa asijali kitendo cha tohara kwa kuwa Yesu alikuwa ni adui mkubwa kwa shetani ambaye hutatiza shughuli za tohara. Maudhui yaliyokuwa yakiibuka kupitia wimbo huu ni pamoja na kuumuiza na kumuudhi shetani. Aidha, maudhui ya nafasi ya dini kama vile ya kumtaja Yesu na wachungaji yaliibuliwa. Maudhui mengine ambayo yaliwasilishwa katika wimbo huu ni ya kujasirisha vijana, nafasi ya Mungu katika tohara, kutokuwa na woga, kutumaini katika Mungu pamoja na nafasi ya mtahiriwa katika tohara.

Nyimbo za Baada ya Tohara

Hii ndiyo awamu ya mwisho katika tohara za Waigembe. Nyimbo ambazo zilikuwa zikiimbwa katika awamu hii zilikuwa zikiashiria ya kwamba ngariba alikuwa akimaliza kutahiri. Katika awamu

hii nyimbo zilikuwa zikiimbwa kwa vipindi viwili maalumu yaani:

- siku ya tohara kumalizika,
- siku ya kuchomwa kwa vijana na mzee wa kitamaduni (*Ntokurii*).

Nyimbo hizi zote zilikuwa zikionyesha ya kwamba kijana ashaa vuka kutoka utotoni hadi kuwa mtu mzima. Mawaidha, hekima pamoja na matarajio ya hali ya juu yalisheheni katika nyimbo hizi. Utafiti huu ulichanganua ujumbe wa hizi nyimbo kimaudhui kufuatia vipindi hivi viwili maalumu.

Siku ya Tohara Kumalizika

Hizi ni nyimbo zilizokuwa zikiimbwa siku iyo hiyo ya tohara baada ya ngariba kumaliza kutahiri. Vijana katika awamu hii walikuwa wakiandaliwa ili

warudishwe nyumbani kwao. Ilikuwa ni hatia kwa mtahiriwa kuonekana na watoto au mamake siku ya kutahiriwa. Hivyo, walifichwa kabisa. Baadhi ya nyimbo zilizokuwa zikiimbwa katika awamu hii ni kama vile:

Kielelezo 7a: Wimbo asilia

Kiigembe	Tafsiri
<i>Ina oo mwiji, nibuu twaraga kana murareka?</i>	Mama wa kijana, mnaendelea kufanya mapenzi au mliacha?
<i>Ina oo mwiji, nibuu twaraga kana murareka?</i>	Mama wa kijana, mnaendelea kufanya mapenzi au mliacha?

Wimbo huu ulijaa kejeli, dhihaka pamoja na mzaha mwingi kwa wazazi huku wakifahamishwa matarajio ambayo mila na desturi za Waigembe kama watu waliovuka mipaka mingine ambayo ni tofauti na ya vijana waliofunga ndoa karibuni. Ujumbe wa ndani ambao ungembidi mtu kuelewa jambo la mapenzi hawaliweki waziwazi. Tendo la kufanya mapenzi halipaswi kuwekwa hadharani kwa watu wote hasa watoto. Maudhui ya mapenzi, kejeli pamoja na dhihaka yameangaziwa katika wimbo huu. Nyimbo ambazo huimbwa katika hafla ya kidini ni zile hazina matusi yoyote. Kwa mfano:

Kielelezo 7b: Wimbo uliodenguliwa

Kiigembe	Tafsiri
<i>Na nthaka ta iji twamione kuu</i>	Na mtahiriwa kama huyu tulimwona wapi
<i>Kanisa ta iji twamionere kuuu</i>	Dini kama hii tuliipata wapi
<i>Ngai ni mweya watuma tumione</i>	Mungu ni mwema ambaye amefanya tukaiona
<i>Kuwirua ta kuuu twa kwonere kuuu</i>	Furaha kama hii tuliiona wapi
<i>Kutanwa ta kuu twakwonere kuuu</i>	Kutahiriwa kama huku tulikuona wapi
<i>Ngai ni mweya watuma tu kwona.</i>	Mungu ni mwema tumeiona.

Nyimbo za kidini za Kiigembe ambazo huimbwa katika hafla za kitohara kama huo huwa ni siku ambayo kijana alihitimu kutoka utotoni hadi kuwa mtu mzima (*nturio*). Sifa nyingi humrudia mola kwa ajili ya kijana kuwa mzima na buheri wa afya. Tofauti ambayo iliibuka katika awamu hii ni kuwa nyimbo za tohara zilizodenguliwa zina hekima pamoja na sifa kwa Mungu. Wimbo mwingine ambao ulikuwa na sifa ya matusi katika awamu hii ni huu:

Kielelezo 8a: Wimbo asilia

Kiigembe	Tafsiri
<i>Ii wagiriciu, kurii muka ukinyite kiino na kinyuke tukuija</i>	Ewe <i>wagiriciu</i> , kuna mwanamke amekanyaga sehemu yake achilie tumekuja
<i>ii wagiriciu, kurii muka ukinyite kiino na kinyuke tukuija</i>	ewe <i>wagiriciu</i> , kuna mwanamke amekanyaga sehemu yake achilie tumekuja

Katika wimbo huu, vijana walibeza tabia ya mapenzi kwa wazazi hasa walio na miaka nyingi na hawajiheshimu. Kulingana na kundi hili la vijana, mtazamo wao ni hasi na ndio maana wali walinganisha na *wangiricio*. Maudhui ya kukebehi na kukashifu yalidhihirika. Isitoshe, kuna maudhui ya dharau, kuudhiwa kwa wazazi pamoja na kudharauliwa ambayo ni tofauti kabisa na wimbo huu wa kidini.

Kielelezo 8b: wimbo uliodenguliwa

Kiigembe	Tafsiri
<i>Mpakaa mauta mwathanii nkenae taa muraika</i>	Nipake mafuta Mungu niwe safi kama Malaika
<i>Mpakaa mauta mwathani nkenae taa nthaka</i>	Nipake mafuta Mungu niwe kama mtahiriwa
<i>Nthunguthe ta muraika</i>	Niruke kama Malaika
<i>Mbuiracue ta muraika</i>	Niwe na furaha kama Malaika
<i>Ntanae ta muraika</i>	Nitahiri kama Malaika
<i>Nkenae ta muraika</i>	Nifurahi kama Malaika
<i>Mpakaa mauta mwathani nkenae ta muraika.</i>	Nipake mafuta Mungu niwe safi kama Malaika.

Kupitia wimbo huo, mtahiriwa alirejelewa kama baraka ambayo imetoka kwa Mungu. Malaika pia walirejelewa huku mtahiriwa akifahamisha akipakwa mafuta na Mungu yote ni shwari. Maana ya nyimbo za zamani ilibadilishwa na badala ya kumkejeli, mtahiriwa alifahamishwa kuwa akipakwa mafuta pamoja na kuwa ndani ya Mungu, baraka za Mungu zingemfuata hata wakati wa tohara. Nadharia ya udenguuzi hushikilia kwamba hakuna kazi ya fasihi ambayo ni toleo la mwisho. Hivyo, ni kumaanisha mabadiliko ambayo yalitokea kwa nyimbo hizi ni ya kawaida. Maudhui ambayo yalijitokeza katika wimbo huo ni kama shukrani kwa Mungu, ujasiri ndani ya Mungu pamoja na utulivu.

Kielelezo 9a: Wimbo asilia

Kiigembe	Tafsiri
<i>Baine muua ii muua ii</i>	Baine salimika tena salimika
<i>Baine muua ii muua ii</i>	Baine tena salimika tena kweli
<i>ii ukua na ukuthira na mikua itema yaa.</i>	Umekufa na ukamalizika kabisa na <i>Mikua</i> ikaenda tumboni kweli.

Hapa kijana alishutuliwa kwa kuambiwa sasa alikufa na hakuna matumaini yake tena. Ilikuwa ni mbinu ya kumfanya kijana aweze kutoa siri zote ambazo angeulizwa. Nadharia ya udenguuzi hudai kuwa kazi ya mhakiki ni kuibua na kujumuisha kile kilichonyamazishwa, kilichotiliwa maanani au uzito na mwandishi na kumulika mianya inayojitokeza katika tungo. Kupitia wimbo huu wa Kiigembe, kijana aliyetahiriwa ilikuwa ni jukumu lake aweze

Siku ya Kuchomwa

Wanadini huamini hatua hii ni ya uongo hivyo hawaidhamini. Tofauti ambayo huibuka kwa nyimbo za tohara na za kidini ni kuwa nyimbo za tohara zilimsifu mzee wa kitamaduni (*Ntonkuri*) kwa kiasi kikubwa huku kijana akitiwa woga mwingi sana kuhusu yeye. Aidha, nyimbo za dini kwa upande mwingine zilijaa maswala ya kiungu pamoja na ushirikiano kati ya mtahiriwa na wazazi wake wa mchana (waliohusika katika tohara), wazazi wake wa usiku pamoja na jamii kwa jumla. Baadhi ya nyimbo ambazo zilipatikana katika awamu hii ni kama:

kuelewa akidanganya au asipotoa siri angekufa kulingana na moto uliokuwa katika chuma ambacho kinge tumiwa kumchoma. Mtahiriwa alikuwa ang'amue kuwa ili ajiokoe, lazima aseme ukweli. Hata hivyo, dini haina maswala kama haya ya uongo. Wakristo waliamini uongo humfanya mtu aingie jehanam au akose uzima wa milele. Mfano wa wimbo wa kidini ambao huwa tofauti na huu ni kama:

Kielelezo 9b: Wimbo uliodenguliwa

Kiigembe	Tafsiri
<i>Riuu tinii tiinii riu ni mwathanii</i>	Hivyo siyo mimi ni Mungu
<i>Riuu tinii nkuinaa riu ni mwathani</i>	Siyo mimi naimba ni Mungu
<i>Riuu tinii ngutanaa riuu ni mwathani</i>	Siyo mimi natahiri ni Mungu
<i>Riuu tinii kuromba riuu ni mwathani</i>	Hivyo siyo mimi naimba ni Mungu

Maudhui ambayo yalijitokeza katika wimbo huu ni yale ya kumkashifu shetani, maudhui ya dini, uadui wa kishetani na kujutia shetani vile angekabidhiwa na Yesu pamoja na watumishi wa Mungu na kanisa kwa jumla. Wimbo huu ni tofauti na wa kitamaduni kwani wa kitamaduni ulikuwa ukiimbwa na wanawake kwa wanaume huku wakimsifu (*Baine*) kiasi kwamba mtahiriwa asingeweza kufahamu ni binadamu wa aina gani. Kulingana na Mutwiri (2005), kwa kutumia maneno huwa tumetenda jambo fulani. Kwa kutumia nyimbo za aina hii, zilizojaa kejeli nyingi pamoja na madharau mengi wazazi wangepasirika na kutoa wao ili watahiriwe. Wimbo huu pia ulikuwa ukiimbiwa vijana walipokuwa wakitahiriwa na daktari ingawa ulikuwa tofauti kabisa na wimbo wa tohara wa siku ya kuchomwa kwa mtahiriwa. Kulingana na Wakristo, Mungu ndiye huongoza katika kila kitendo cha tohara tofauti kabisa na waimbaji wa nyimbo za tohara za zamani ambazo hazikumhusisha Mungu mahali popote. Maudhui mengine yaliyoibuka moja kwa moja katika wimbo huu ni kama nguvu za roho mtakatifu, kuacha tamaa za kimwili na kumtumainia Mungu.

HITIMISHO

Makala haya yamejikita katika kuonyesha maudhui ya nyimbo za tohara zilizodenguliwa na nyimbo za dini ya Kikristo ya Waigembe. Uchanganuzi wa data umepitiwa kwa kurejelea awamu tatu ambazo nyimbo hizo zilikuwa zikiimbwa yaani kabla ya tohara, wakati wa tohara na baada ya tohara. Katika awamu ya tatu yaani baada ya tohara, uchanganuzi ulifanywa kwa vipindi viwili maalum: siku iyo hiyo ya tohara na siku ya kuchomwa. Ilibainika kuwa kuna maudhui ya nyimbo za tohara zilizodenguliwa na nyimbo za dini ya Kikristo ya Waigembe ambayo ni tofauti na nyimbo za tohara. Nyimbo za tohara ziliwadharau watahiriwa na wazazi wao, zilitia woga, kejeli pamoja na kujaa matusi. Nazo nyimbo za dini zilijaa ujasiri, kutegema Mungu, ushirikiano na hazina matusi. Uchanganuzi wa data hii

uliongozwa na mihimili ya nadharia ya udenguuzi iliyoasisiwa na Jacques Derrida (1967).

MAREJELEO

- Chesaina, C. (1997). The song as a medium of Expression of gender solidarity for Embu and Mbeere Women; In contesting social death; Essays on Gender and culture. Nairobi. K.O.L.A.
- Daniel, N. (1986). Mikarire na mituure ya Amiiru: Nteto chia bajuju beetu. Nairobi: East Africa Educational Publishers.
- Derrida, J. (1967). Of Grammatology. Trans. Gayatri Spivak. Baltimore: Johns Hopkins.
- Elizabeth, W (2018). Mielekeo na mtindo wa Shafi Adam Shafi katika riwaya za Kuli na Haini (Tasnifu ya uzamili isiyochapishwa) Chuo Kikuu cha Kenyatta.
- Evaline, K. (2015). Maudhui ya Uadilifu katika Nyimbo za Joseph Ngala, (Tasnifu ya uzamili isiyochapishwa) Chuo Kikuu Cha Kenyatta.
- Finnegan, R. (1970). Oral literature in Africa. London. Oxford University Press.
- Kanake, A. K. (2001). Changes and continuity in the practice of clito A case study of the Tharaka of Meru East. M.A Thesis, Kenyatta University.
- Kitundu, A. (2011). Athari za Maendeleo ya Sayansi na Teknolojia kwenye fasihi Simulizi Nyimbo za ibada ya dini ya Kikristo Tanzania.
- Kobia, J. (2008). Taswira za kiuana katika nyimbo za Tohara za wanaume miongoni mwa Waigembe, (Tasnifu ya uzamili isiyochapishwa) Chuo kikuu cha Kenyatta.

- Mburu, J. (2014). Fani katika nyimbo teule za Anastacia Mukabwa, (Tasnifu ya uzamili isiyochapishwa) Chuo Kikuu Cha Nairobi.
- M'Imanyara, A. (1992). The Restatement of the Bantu origin and Meru History. Nairobi, Longman.
- Mutwiri, G. (2005). Mitazamo ya utendakazi wa nyiso katika jamii ya Watigania, (Tasnifu ya uzamili isiyochapishwa) Chuo Kikuu Cha Kenyatta.
- Ngugi, P. (2000). Nafasi ya Muziki uliopendwa katika Fasihi ya Kiswahili. AAP64. Swahili Forum VII.
- Njiru, E. (1981). Indigenous Education as practiced by the Ameru with special reference to circumcision ceremonies. M. A. Thesis, University of Nairobi.
- Njue, M. (2016). Usawiri wa mwanamume katika methali za Kimeru nchini Kaya, (Tasnifu ya uzamili isiyochapishwa) Chuo Kikuu cha Pwani.
- Nyaga, D. (1986). Mikarire na miturire ya Amiru. Nteto cia Bajuju Betu. Nairobi. EAPP.
- Regina, W. W. (2009). Mitindo katika nyimbo za Tohara za jamii ya Wakamba wa Masaku, (Tasnifu ya uzamili isiyochapishwa) Chuo kikuu cha Kenyatta.
- Wambua, S. (2001). Mitindo na Matumizi ya Lugha katika Nyimbo za Kakai Kilonzo, (Tasnifu ya uzamili isiyochapishwa) Chuo Kikuu cha Kenyatta.